

Minarə Elman qızı Ağayeva

UOT: 333:504; JEL: Q39.

Ətraf mühitin mühafizəsində dövlət standartlaşdırmasının rolu

Xülasə

Məqalədə ətraf mühitlə iqtisadiyyat arasındakı əlaqəyə və iqtisadi fəaliyyətlərin ekoloji problemlərinə baxılmış, ekoloji tənzimləmələr və onun aləti kimi standartlaşdırmanın iqtisadi təsirləri araşdırılmış, ölkələrin müqayisəli təhlili aparılmışdır. Ölkələrin ətraf mühitin mühafizəsi ilə əlaqədar olan siyasəti tənzimləyici və nəzarət edici iqtisadi tənzimləmə alətləri vasitəsilə reallaşır. Standartlaşdırma tədbirləri də bu siyasətin məhz tənzimləmə və nəzarət alətləri arasında yer alır. Bu tənzimləmələr ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınmasında uğurlu olsa da, əksər hallarda bütün çirkləndiricilərə eyni standartın tətbiq olunması çirkləndiricilərin sayının çox olduğu hallarda nəzarət xərclərinin artmasına gətirib çıxarır və nəticəsi iqtisadi cəhətdən gözlənilən qədər uğurlu olmur.

Açar sözlər. iqtisadi inkişaf, karbon emissiyası, ekoloji problem, tənzimləmə, standart, Ekoloji siyasətin sərtliyi indeksi

Giriş

Dünya əhalisinin sayının durmadan artması, texnoloji yeniliklər, istehsalın artması və s. faktorlar ətraf mühitin həddən ziyadə istifadəsinə və çirklənməsinə səbəb olur. İnsanların ehtiyaclarının ödənilməsi üçün istehsalın artması, təbii resursların səmərəsiz istifadəsi, havaya atılan zərərli qazlar, su mənbələrinə axıdılan çirkab və zəhərli sular ətraf mühitin mühafizəsi problemlərini aktual edir. İqtisadi, sosial, texnoloji inkişafa fokuslanmaq əksər hallarda təbiətdən səmərəsiz istifadəyə səbəb olur. Belə ki, ekoloji deqradasiyanı yaradan əsas faktor kimi insan və təbiət arasındakı münasibətlərin düzgün qurulmamasını göstərmək olar. Xüsusilə ikinci dünya müharibəsindən sonra dünya ölkələri iqtisadi inkişaf və dayanıqlılıq təmin etməyə çalışdıqca ekoloji dayanıqlılıq problemləri baş qaldırdı. Bu problem o qədər geniş vüsət aldı ki, artıq ölkə və region səviyyəsində deyil, global xarakter daşdı. 1970-ci ildən indiyədək iqtisadi inkişaf ilə ekoloji dayanıqlılıq arasındakı müvazinət məsələsi iqtisadçıların ildən ilə daha çox tədqiq etdiyi mövzular sırasına daxil oldu.

Ölkələr öz ekoloji siyasətlərini qurarkən iqtisadi fəaliyyətləri müxtəlif tənzimləmə alətləri ilə, əsasən də ekoloji standartlarla tənzimləyirlər. Standartlar havanın keyfiyyətinin tənzimlənməsi və tullantıların atılması da daxil olmaqla, müxtəlif sahələrdə ekoloji siyasətin həyata keçirilməsində əsas siyasət aləti olmuşdur.

İqtisadi fəaliyyətlərin ekoloji problemləri

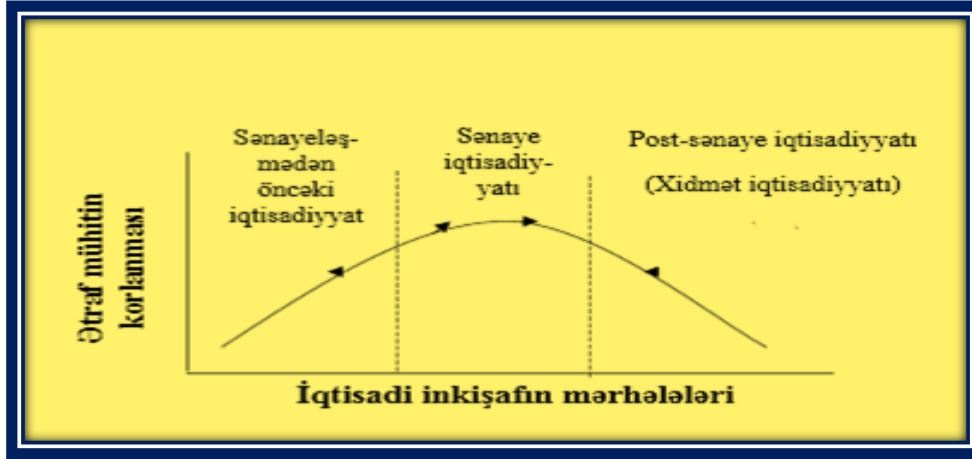
Davamlı iqtisadi inkişafın təmin olunmasında ətrafmühit ilə iqtisadiyyat sıx əlaqədədir. Bu münasibətlər həm iqtisad həm də ekologiya elmi ilə məşğul olan bütün alimlərin diqqət mərkəzində olmuşdur. Georgescu-Roegen (1971), Meadows və b. (1972) kimi alimlər artan iqtisadi fəaliyyətlərin (istehsal və istehlak) daha çox enerji və xammal sərfiyyatına və daha çox tullantının artmasına gətirib çıxardığını iddia edirlər. Daly (1977) görə təbii ehtiyatların hasilatı, tullantıların toplanması və çirkləndiricilərin konsentrasiyası artan gəlirlərə baxmayaraq, biosferin daşıma qabiliyyətini və ətraf mühitin keyfiyyətini azaldaraq insan rifahının da azalmasına səbəb olur. Beckerman (1992) görə daha ətraf mühitin uzun müddətli yaxşılaşdırılması üçün ən etibarlı yol zəngin olmaqdır. Yəni, ölkələrin gəlirləri nə qədər yüksək olarsa, ətrafmühitin mühafizəsinə daha çox vəsait xərcləyə və nəticədə

ekoloji sağlamlığı daha tez bərpa edə bilər. Bəzilərinin (Barlett 1994) fikrincə isə, ətrafmühit tənzipləmələrin iqtisadi böyüməni azaltmaqla müşayiət olunduğu təqdirdə ətrafmühit keyfiyyətini də azaltmış olur. Porterin (1991) fikrincə daha sərt tənzipləmələr firmaların fəaliyyətlərini səmərəli etdiyi üçün onun məhsuldarlığını da artırmış olur.

Bilginöğlunun (1989) fikrincə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə ətraf mühit və iqtisadi inkişaf arasındakı ziddiyyətin üç əsas səbəbi var. Birincisi, inkişaf etməkdə olan ölkələrin inkişaflarının böyük həcmnin sənaye əsaslı olmasıdır. İkincisi, məhdud resursların ətraf mühitin qorunması yönümlü yoxsa daha çox iqtisadi inkişafa sərf edilməsi problemidir. Üçüncü səbəb isə, inkişaf etməkdə olan ölkələrin hələki sənayeləşmənin əvvəlində olması və yavaş-yavaş irəliləməsi onların ətraf mühit problemlərinin varlığına inanmalarını və bu problemlərin aradan qaldırılmalı olduğu fikrinə səthi yanaşmalarınıdır. Ətraf mühitin çirklənməsi ilə iqtisadi inkişaf arasında yaranan tərs əlaqə qrafik olaraq tərsinə çevrilmiş “U” əyrisi ilə ifadə edilir və Kuznetsin gəlir bərabərsizliyi əlaqəsinə bənzədilərək “Ətraf mühitin Kuznets əyrisi” kimi adlandırılır (Qrafik 1.).

Qrafik 1.

Ətraf mühitin Kuznets əyrisi

Qrafikdən də göründüyü kimi post-sənaye ölkələrində iqtisadi böyümə ilə paralel olaraq baş verən texnoloji inkişaf və xidmət iqtisadiyyatına keçid artıq ətraf mühitə atılan zərərli tullantıların azalmasına və nəticədə bu problemlərin aradan qaldırılmasında yol açır. İnkişaf etmiş ölkələrdə "bolluq çirklənməsi" adlandırılan ekoloji problemlər əsasən sənayeləşmə və urbanizasiya ilə paralel inkişaf edən istehsal və istehlak fəaliyyətlərinin artmasından irəli gəlir. İnkişaf etməkdə olan ölkələrin üzləşdikləri ekoloji problemlər isə "yoxluq çirklənməsi" kimi tanınır və sənayenin müəyyən dərəcədə, əsasən az inkişaf etməsi səbəbiylə meydana gələn problemlərdir (Ertürk 1998).

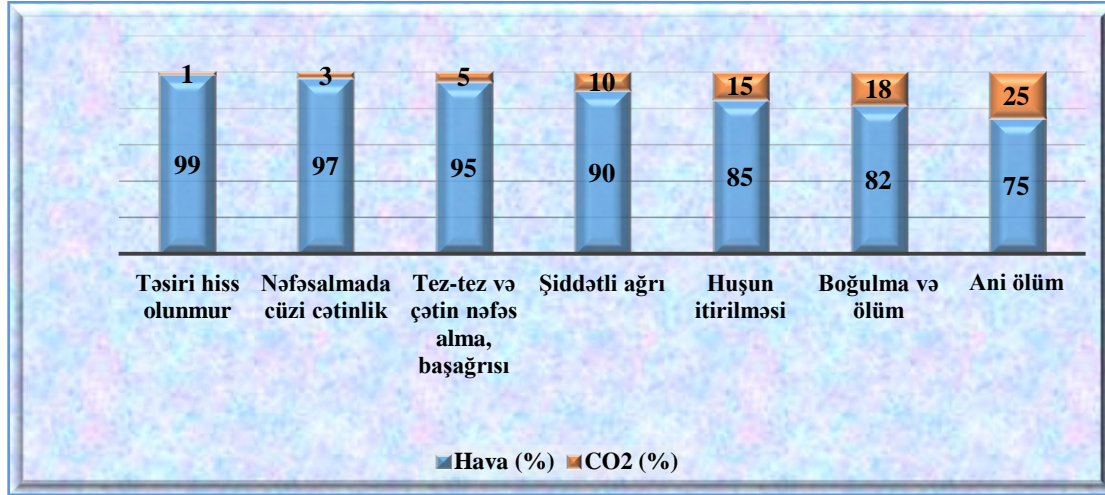
Ətraf mühitin çirklənməsi adətən istehsal və istehlak fəaliyyətləri nəticəsində meydana gəlir. Beləki, istehsal prosesi üçün resurslara tələb artdıqca bunun nəticəsi olaraq həm enerji və təbii resurs sərfiyyatı həm də istehsal istehlak münasibətləri əsnasında buna mütənasib olaraq ətraf mühit çirklənmələri də artır.

İkinci dünya müharibəsindən sonra sürətlənən sənayeləşmə nəticəsində istehsalda olan artım özü ilə birlikdə xammal sərfiyyatını da artırmış oldu. Sənayeləşmədə baş verən bu inkişaf və çevriliş ətraf mühitə atılan tullantılar və təbii resursların həddindən artıq istismarı ətraf mühitin heç vaxt görülməmiş bir formada məhv edilməsinə səbəb olmuşdur (Sipahi 2010).

Dünya miqyasında CO₂ konsentrasiyasının 70%-i kömür, qaz və neft yanacaqlarından qaynaqlanır. Havada çox az miqdarda 0-0,3% olması halında CO₂ həyati vacib qazdır. Lakin atmosfərə lazım olandan artıq miqdarda buraxıldıqda CO₂ qazı insan sağlamlığı üçün olduqca təhlükəlidir (Diaqram 1.).

Diaqram 1.

CO₂-nin insan sağlamlığına təsiri

Mənbə: www.who.int

Ekoloji tənzimləmələr və alətləri. Standartlar.

Hər bir ölkənin özünəməxsus ətraf mühit strategiyası və siyasət xətti vardır. Ümumiyyətlə dövlətin ətraf mühit haqqında siyasəti həmin ölkənin ətraf mühit haqqında qərarlarını, hədəflərini, seçimlərini müəyyənləşdirməsidir (Toprak 2006). Dövlətin ətraf mühit haqqında siyasəti geniş mənada cəmiyyətin ətraf mühitlə münasibətini tənzimləmək üçün müəyyən edilən məqsədlər, hədəflər, prinsiplər və seçimlər vasitəsilə ətraf mühitin qorunması istiqamətində tədbirlərin məcmusu olaraq qiymətləndirilir (Keleş 2009).

Ətraf mühit üzrə dövlət tənzimləməsinin əsas alətləri hüquqi və iqtisadi alətlər olaraq iki növə ayrılır. Ətraf mühitin mühafizəsi istiqamətində dövlətin verdiyi qərarlar, qoyduğu qadağalar və standartlar tənzimləyici hüquqi alətlərdir. Dövlətin bu istiqamətdə verdiyi qərarlar və qadağalar (Məsələn, içməli su hövzələrinin yaxınlığında zavodların tikilməsinin qadağan edilməsi kimi) hüququn gücü vasitəsilə təsir göstərir.

Kolstadın (2000) fikrincə iqtisadi fəaliyyətlərin ətraf mühitə vura biləcəyi təsirləri ölçmək və ona müvafiq tədbirlər görmək baxımından iki cür yanaşma mövcuddur: texnologiya yönümlü yanaşma və ətraf mühit yönümlü yanaşma. Texnologiya yönümlü yanaşma adətən iqtisadi inkişafı ətrafmühitdən öndə görür. Əgər ətraf mühit problemlərini texnologiyalar yaradırsa, onu aradan qaldıran da yenə texnologiyalar olacaq. Ətraf mühitin korlanmasının qarşısını erkən almaq üçün qoyulan tənzimləmələr istehsal və istehlakı məhdudlaşdırır, artan məsrəflər səbəbindən isə yeni investisiyaların qoyulmasına mane olur, bunun nəticəsində isə iqtisadi böyüməyə mənfi təsir etmiş olur. Bu baxımdan iqtisadi böyümə ilə gələn problemi biraz təxirə salmaq onu həll etməkdən daha çox ictimai fayda verəcəkdir. Belə ki, iqtisadi böyümə ilə paralel olaraq baş verən texnoloji inkişaf bu problemlərin aradan qaldırılmasında da əhəmiyyətli rol oynayacaq. Ətraf mühit yönümlü yanaşma isə ətraf mühit problemlərini təxirə salmanın yəni, erkən qoyulan tənzimləmələrin sonrakı vaxtlarda məsrəflərin daha da artmasına gətirib çıxaracağını, bir çox cəhətdən dəymiş ziyanı kompensasiya etməyin mümkün olmayacağını iddia edir.

Ətraf mühitin tənzimlənməsi siyasətinin iki ana xətti var ki, bunlardan biri bazar əsaslı tənzimləmə, digəri isə qeyri-bazar əsaslı tənzimləmədir. Ətraf mühitin tənzimlənməsi məsələsində bazar əsaslı tənzimləmə, başqa sözlə desək, iqtisadi yanaşma getdikcə əhəmiyyətli olsa da, qeyri-bazar əsaslı tənzimləmə yəni tənzimləyici və ya “əmr və nəzarət” (command and control – CAC) yanaşma ekoloji siyasətdə ən çox istifadə olunur. Ətraf mühit siyasəti və tənzimlənməsi hallarında “əmr və nəzarət” yanaşması ətraf mühitin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasını təmin etmək üçün standartlardan istifadəyə böyük əhəmiyyət verir. “Əmr və nəzarət” yanaşması üç əsas standart növündən istifadə edir. Bunlar ekoloji standartlar, emissiya standartları və texnoloji standartlardır. Bu standartlardan ayrı-ayrılıqda tətbiq olunsada, əksər hallarda birlikdə tətbiqi də mümkündür və çirklənmə ilə mübarizə proqramlarının əksəriyyətində bu standartlar birlikdə tətbiq olunur. Ətraf mühitin mühafizəsində dövlətin ən çox istifadə etdiyi tənzimləmə aləti standartlardır. Bu baxımdan ətraf mühit standartlarının 4 kateqoriyası var (OECD 1994):

- ☞ Ətraf mühitin keyfiyyət standartları – ətraf mühitin xüsusiyyətlərini, məsələn, içməli suda nitratların maksimal konsentrasiyasını, atmosferdə kükürd dioksidini və ya evlərin qarşısında maksimum səs səviyyəsini müəyyənləşdirir.
- ☞ Emissiya və boşaltma (discharge) standartları – burada həm havaya atılan zərərli qazlar həm də su hövzələrinə axıdılan çirkab sularına qoyulan həddi müəyyən edən standartlardır. Emissiya və boşaltma standartları emissiya və axıdma miqdarı üçün qanunla yolveriləbilən həddi müəyyən edir. Emissiya standartları emisianın faizi, intensivliyi, məcmu tulantı miqdarı ilə tənzimləne bilər.
- ☞ Proses standartları (texnoloji standartlar) – potensial çirkləndiricilərin hələ prosesi başlamadan öncə riayət etmək məcburiyyətində olduqları texniki xüsusiyyətləri özündə ehtiva edən standartlardır. Proses yaxud texnoloji standartlar potensial çirkləndirici müəssisənin istehsaldan öncə qurmalı olduğu şəraiti və emissiyaya azaltma qurğularını (məsələn su təmizləmə filtri, qazları tutub saxlayan boru filtrləri və s.) tətbiq etməyi müəyyən edir.
- ☞ Məhsul standartları – kimyəvi maddələr, sintetik yuyucu vasitələr, gübrələr, avtomobillər, yanacaqlar kimi potensial çirkləndirici məhsulların xüsusiyyətlərini müəyyənləşdirir.

Önemli tədqiqat sahəsi olmaqla yanaşı, ekoloji tənzimləmələr siyasətçilərin də əsas mövzusunə çevrilmişdir. Belə ki, son bir neçə ildə bəzi siyasətçilər ərafmühit tənzimləmələrinin “iş qatili” olduğu düşüncəsindədirlər (Greenstone 2012). Məsələn, ətraf mühit tənzimləmələrinin nəticəsi olaraq, 1970-ci ildə ABŞ-da emal sənayesində məşğulların sayı 18 milyon ikən, 2012-ci ildə 12 milyona düşmüşdür. ABŞ-da hələ “Təmiz hava” və “Su Aktları” sənədləri qəbul edilməzdən 40 il əvvəl ətraf mühit tənzimləmələrinin firmaların iqtisadi xərclərini artırdığı iddiaları artıq mövcud idi. Ənənəvi fikir budur ki, daha sərt ekoloji standartlar çirkləndirici firmaların istehsal xərclərini artırır və bu da ABŞ şirkətlərinin beynəlxalq bazarlarda mövqeyini zəiflədir, həmçinin istehlakçıların yüksək qiymətlərlə üzləşməsinə səbəb olur.

Ətraf mühit tənzimlənməsinin iqtisadiyyata təsirlərinin araşdırılmasına əsas verən mühüm narahatlıq federal nəzarətin ekoloji arenada genişləndirilməsi ilə paralel olaraq məhsuldarlığın artımında əhəmiyyətli bir yavaşlamanın olmasıdır (Gray, 2015). Ətraf mühit tənzimlənməsinin iqtisadiyyata təsirini araşdırmaq üçün İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) ekoloji siyasət sərtliliyini ölçməyə imkan verən “Ekoloji siyasətin sərtliliyi” kompozit indikatorunu hazırlamışdır.

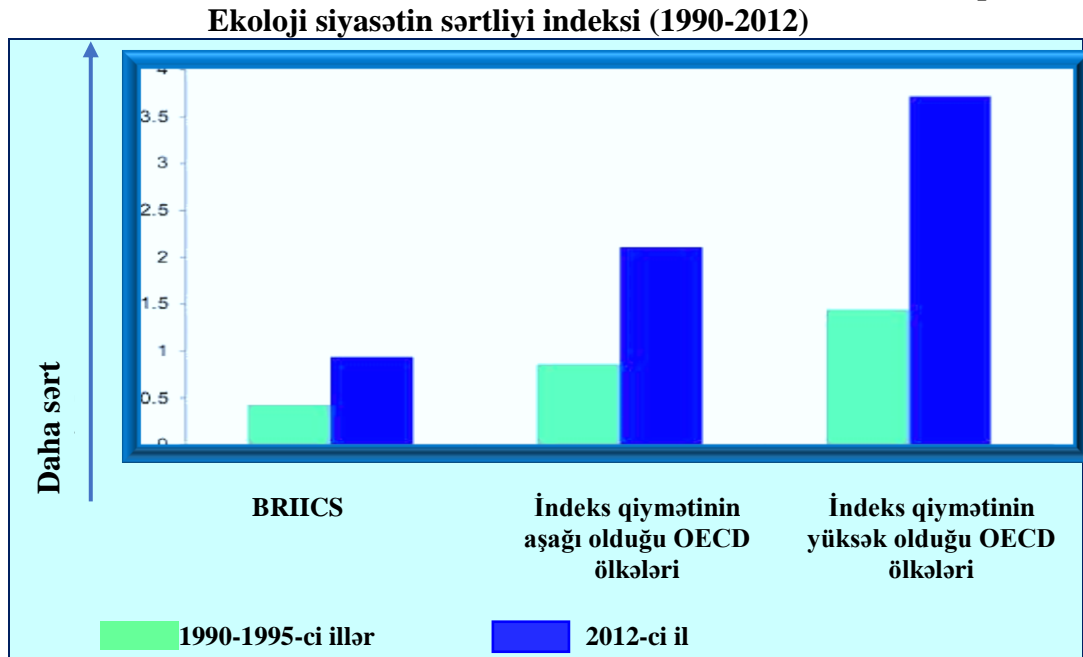
Metodologiya

Ekoloji siyasətin sərtliyi indeksi (ESSİ) enerji və nəqliyyat kimi əsas ekoloji əhəmiyyətə malik olan və ölkələr üzrə oxşar aktualıq kəsb edən sektorlara yönəlmişdir. Ekoloji siyasətin sərtliyi indeksi OECD ölkələri üçün 1990-2012-ci illəri əhatə edir. 2015-ci ildə Ekoloji siyasətin sərtliyi indeksi BRICS-i də (Braziliya, Rusiya, Hindistan, İndoneziya, Çin və Cənubi Afrika) əhatə etdi. ESSİ 0-6 arasında qiymətləndirilir, burada 6 ən sərt siyasəti, 0 isə tənzimləmənin az olduğunu göstərir. Ekoloji siyasətin sərtliyi indeksi iki sub-indeksdən – bazar əsaslı və qeyri-bazar əsaslı – ibarətdir və hər iki sub-indeksə 0.5 çəki verilir. Sub-indekslərin özünün də alt-indeksləri var.

- Bazar əsaslı tənzimləmə:
 - Vergilər
 - Ticarət planları
 - Güzəşt dərəcələri
- Qeyri-bazar əsaslı tənzimləmə:
 - Standartlar
 - Bərpaolunan enerji üzrə tədqiqat və işləmələrə çəkilən dövlət xərcləri

Son iki onillikdə bütün OECD ölkələrində və BRICS-də ekoloji siyasət sərtliyi artmaqdadır (Diaqram 2.)

Diaqram 2.

Mənbə: How stringent are environmental policies, Kozluk 2016.

BRICS ölkələri Braziliya, Rusiya, Hindistan, İndoneziya, Çin və Cənubi Afrika, İndeks qiymətinin aşağı olduğu OECD ölkələri Yunanıstan, İrlandiya və Portuqaliyadır. İndeks qiymətinin yüksək olduğu OECD ölkələri isə Finlandiya, Niderland və Danimarkadır. Statistik məlumatların www.stats.oecd.org-un 2020-ci ilin bazasından götürülməsinə baxmayaraq, İndeks üzrə son statistik məlumatlar 2015-ci il ilə məhdudlaşır. Həmçinin məlumatların 2015-ci il üzrə bütün ölkələri əhatə etməməsi səbəbindən məqalədə son statistik il kimi 2012-ci ilin məlumatları istifadə olunmuşdur. Ekoloji siyasətin sərtliyi indeksinin alt-indeksi olan ekoloji standartların sərtliyi alt-indeksi də 0-6 aralığında qiymət alır və alt-

indeksin qiyməti 6-a yaxınlaşdıqca standartlar daha sərt, 0-a yaxınlaşdıqca isə əksinə olur (Cədvəl 1.).

Cədvəl 1.

Ekoloji standartların sərtliyi alt-indeksi (1990-2012-ci illər)

Ölkə	1990	1995	2000	2005	2010	2012
Avstraliya	0	0	0.75	2.75	4.75	4.75
Avstriya	3	3.25	3.75	4	4.25	4.25
Belçika	1	1.25	1.75	5.25	5.5	5.5
Kanada	0	0	0.75	3.5	5.75	5.75
Çexiya	0	0.75	1	4.25	4.5	4.5
Danimarka	0.25	1.25	1.75	4.25	4.5	4.5
Finlandiya	0.5	2.25	2.75	4.5	4.75	4.75
Fransa	1	1.25	1.75	4.25	4.5	6
Almaniya	2	2.25	2.75	4.75	5	5
Yunanıstan	0.25	1.25	1.75	3.25	3.5	3.5
Macarıstan	0.25	0.25	1.75	4.25	4.5	4.5
İrlandiya	0.25	0.5	1.75	4.25	4.5	4.5
İtaliya	1	1.25	1.75	2	4.5	4.5
Yaponiya	1	1.25	2.5	2.75	3	3
Koreya	0.5	1.25	1.75	4.25	4.75	4.75
Niderland	1	1.25	1.75	4.75	5	5
Norveç	0.25	1.25	1.75	4.25	4.5	4.5
Polşa	0.75	1.5	1.5	4.25	4.5	4.5
Portuqaliya	0.25	1.25	1.75	4.25	4.5	4.5
Slovakiya	0.25	0.5	1.75	2	2.25	2.25
Sloveniya	0	0.75	1.75	4.25	4.5	4.5
İspaniya	0.5	1.25	1.75	4.25	4.5	4.5
İsveç	0.25	0.5	2.25	4.25	4.5	4.5
İsveçrə	2	2.25	2.75	3	4.5	4.5
Türkiyə	0	0	0.75	1.5	4.25	4.5
Birləşmiş Krallıq	1	1.25	1.75	4.25	4.5	4.5
Birləşmiş Ştatlar	1	1.5	1.5	1.5	5	5.5
Braziliya	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
Çin	0	0.75	0.75	1.25	1.75	4.5
Hindistan	0.25	0.5	0.75	1	1.25	1.25
İndoneziya	0.5	0.75	0.75	0.75	1	1
Rusiya	0	0	0.75	0.75	0.75	0.75
CAR	0.25	0.25	0.25	0.25	1.5	1.5

Mənbə: www.stats.oecd.org

2012-ci ilin məlumatlarına nəzər salsaq görərik ki, təhlil qrupu ölkələri arasında alt-indeks qiymətinin maksimumu Fransada (6), ən aşağı qiyməti isə Braziliyadadır (0.5). Kanada, Birləşmiş Ştatlar, Belçika, Niderland, Almaniya, Koreya, Finlandiya, Avstraliya, Çexiya, Danimarka, Macarıstan, İrlandiya, İtaliya, Norveç, Polşa, Portuqaliya, Slovaniya, İspaniya, İsveç, Türkiyə, Birləşmiş Krallıq, Çin, Avstriya alt-indeksin orta qiymətindən (4.01) yuxarı qiymət alıblar. Yunanıstan, Slovakiya, CAR, Hindistan, İndoneziya, Rusiya isə ekoloji standartların sərtliyi alt-indeksi üzrə orta qiymətin altında qiymət alıblar. Bu onu deməyə əsas verir ki, birincilər ikincilərə nəzərən daha sərt ekoloji standartlar tətbiq edirlər. Həmçinin Ekoloji standartların sərtliyi BRIICS ölkələrilə müqayisədə OECD ölkələrində daha sərtidir. BRIICS ölkələri arasında ekoloji standartların ən sərt olduğu ölkə Çindir (4.5). OECD ölkələri arasında isə alt-indeksin ən aşağı qiyməti Yunanıstan (3.5) və Yaponiyadadır (3).

Nəticə

Bir ölkənin inkişafının ekoloji baxımdan davamlılığını təmin etmək üçün iqtisadi fəaliyyətlərin yarada biləcəyi potensial ekoloji problemlərin qarşısının alınması, aradan

qaldırılması, onların ətraf mühitə mənfi təsirinin minimuma endirilməsi əsas şərtidir. Ölkələr sosial-iqtisadi və ekoloji durumu nəzərə alaraq öz ekoloji siyasətlərini qururlar. Bu məqsədlə dövlətlər iqtisadi fəaliyyətlərin yarada biləcəyi ekoloji təhlükələri, zərərləri müxtəlif tənzimləmə alətləri ilə, əsasən də ekoloji standartlarla tənzimləyirlər. Bu tənzimləmələr ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınmasında uğurlu olsa da, əksər hallarda bütün çirkləndiricilərə eyni standartın tətbiq olunması çirkləndiricilərin sayının çox olduğu hallarda nəzarət xərclərinin artmasına gətirib çıxarır və nəticəsi iqtisadi cəhətdən gözlənilən qədər uğurlu olmur. İqtisadi inkişafın səviyyəsindən asılı olaraq iqtisadi fəaliyyətlərin ətraf mühitə vura biləcəyi zərəri kompensasiya etməsi də fərqli olur. Belə ki, gəlir səviyyəsi artdıqca ekoloji deqradasiya da ona paralel olaraq artır. Lakin yüksək gəlir səviyyəsinə çatdıqda isə ətraf mühit çirklənmələri də azalmağa başlayır. Bunun əsas səbəbi ətraf mühitin qorunması naminə istifadə edilən texnologiyaların təkmilləşdirilməsinə vəsaitin kifayət etməsidir. Beləliklə iqtisadi inkişaf ətraf mühitin bərpası üçün əsas şərtidir. Yəni inkişaf etməkdə olan ölkələrin ətraf mühit keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasının əsas şərti onların iqtisadi inkişafıdır..

Ədəbiyyat

1. Bilginoğlu, M. A.; (1989), “Ekonomik Büyüme-Enerji-Çevre İlişkisi”, Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi, 8, ss. 79-87.
2. Gray, W. B. (2015). Environmental regulations and business decisions. IZA World of Labor, 187, 1-10.
3. Greenstone and others. (2012) The Effects Of Environmental Regulation On The Competitiveness Of U.S. Manufacturing, p 1
4. Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2009). Çevre Politikası (6. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
5. Kolstad, C. D., 2000. Environmental Economics. Oxford University Press, New York.
6. OECD 1994. Economic Instruments In Environmental Policy: Lessons From The Oecd Experience And Their Relevance To Developing Economies , p. 7
7. Porter, Michael E. “America’s Green Strategy.” Scientific American, 264(4), 1991, 168.
8. Toprak, D. (2006), Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları ve Mali Araçlar. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (4), 147-169.
9. Ulucak, R. (2013). İktisat Politikaları Olarak Çevre Politikaları ve Araç Seçimi. Akademik Bakış Dergisi, 34, 1-16.
10. Ertürk, H.; (1998). “Çevre Bilimlerine Giriş, Vipa Yayınları, Bursa, s. 81
11. <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EPS>
12. https://www.oecd-ilibrary.org/environment/data/oecd-environment-statistics/environmental-protection-expenditure-and-revenues_data-00694-en
13. <https://www.who.int/>

Minara Elman Aghayeva

The role of state standardization on environmental protection

Summary

The article deals with the relationship between the environment and the economy and the environmental problems of economic activities. The economic impact of environmental regulation and standardization has been examined and countries have been compared. The environmental policies of the countries are implemented through economic instruments that regulate and control the environment. Standard is also the tool used to implement this policy. These regulations are successful in preventing environmental pollution. However, applying the same standard to all pollutants can lead to an increase in control costs in the case of a large number of pollutants. As a result, it is not as economically successful as expected.

Keywords. economic development, carbon emissions, environmental problems, regulation, standard, Environmental Policy Stringency Index

Минара Эльман кызы Агаева

Роль государственной стандартизации в охране окружающей среды

Резюме

В статье рассматриваются взаимосвязь окружающей среды и экономики и экологические проблемы хозяйственной деятельности. Было рассмотрено экономическое воздействие экологического регулирования и стандартизации и проведено сравнение стран.

Экологическая политика стран реализуется посредством экономических инструментов, которые регулируют и контролируют окружающую среду. Стандарт также является инструментом, используемым для реализации этой политики. Эти правила успешно предотвращают загрязнение окружающей среды. Однако применение одного и того же стандарта ко всем загрязняющим веществам может привести к увеличению затрат на контроль в случае большого количества загрязнителей. В результате, это не так экономически успешно, как ожидалось.

Ключевые слова. экономическое развитие, выбросы углерода, экологические проблемы, регулирование, норматив, Индекс строгости экологической политики

Elmi redaktor: i.f.d., dos. Y.Məmmədov

Daxil olub: 17.02.2020.

Çara qəbul olunub: 21.02.2020.